

Вакун О. В.,

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державного університету «Житомирська політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-7774-7204

МІСЦЕ ДЕРЖАВНОГО ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ТОВАРАМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ В СИСТЕМІ ГАРАНТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Державний експортний контроль є важливим інструментом забезпечення національної та міжнародної безпеки, регулюючи передачу озброєнь і товарів подвійного використання. Він запобігає неконтрольованому поширенню зброї та технологій, протидіє доступу до них терористичних угруповань і знижує ризики міждержавних конфліктів. Система експортного контролю підвищує міжнародну довіру до України та захищає її технологічний потенціал, що є ключовим чинником зміцнення обороноздатності й стратегічної стабільності.

В процесі дослідження було встановлено, що державний експортний контроль виконує функції зовнішньоекономічного регулювання та інструмента зовнішньої політики, запобігаючи поширенню зброї масового ураження й витоку чутливих технологій. В умовах війни та інтеграційних процесів України до ЄС і НАТО система експортного контролю набуває особливого значення, забезпечуючи довіру міжнародних партнерів і контроль за імпортом та експортом озброєнь. Її ефективність визначає рівень захисту технологічного потенціалу держави та відповідність міжнародним режимам безпеки. В статті автор підкреслює, що ефективність системи експортного контролю безпосередньо впливає на воєнну, антитерористичну, економічну та науково-технологічну безпеку держави.

Дослідження дало змогу окреслити значення державного експортного контролю у системі національної безпеки. Показано, що він є інструментом реалізації міжнародних домовленостей щодо контролю озброєнь і передачі товарів військового та подвійного призначення, а також важливим чинником збереження техніко-технологічного потенціалу оборонної сфери. Завдяки експортному контролю забезпечується належний рівень інформаційного супроводу й моніторингу міжнародних передач, що сприяє зміцненню обороноздатності держави.

Ключові слова: державний експортний контроль, національна безпека, міжнародна безпека, товари військового призначення, товари подвійного використання, контроль озброєнь, техніко-технологічний потенціал, міжнародні зобов'язання

Актуальність теми. Державний експортний контроль займає вагомe місце в забезпеченні національної безпеки та міжнародної безпеки, адже є інструментом, що визначає міжнародний рух товарів військового призначення та подвійного використання. Державний експортний контроль є інструментом протидії неконтрольованого та безвідповідального розповсюдження зброї різних видів та технологій подвійного використання. «За сучасних геополітичних умов до основних загроз миру й безпеці слід відносити не лише загрози, пов'язані з неконтрольованим розповсюдженням зброї масового знищення, систем її доставки та від-

повідних технологій, а й небезпеку виникнення та загострення низки міждержавних і внутрішніх збройних конфліктів, поширення міжнародної злочинності та тероризму. Створення надійних механізмів нейтралізації таких загроз та активна участь у міжнародних організаціях із безпеки і відповідних заходах цих організацій є одними з пріоритетних напрямів державної політики України» [7].

На національному рівні державний експортний контроль забезпечує рівень міжнародної довіри до країни як акторі міжнародних відносин з одного боку та техніко-технологічний потенціал системи національної безпеки, адже

дозволяє сформувати високий рівень захисту технологій та унеможлиблює витік технологій. На міжнародному рівні: унеможлиблює несанкціоновані поставки зброї між країнами; дозволяє протидіяти отриманню зброї терористичним організаціям; контролювати розповсюдження зброї масового знищення; контролювати можливість виробництва зброї масового знищення.

Аналіз останніх досліджень. Питання державного експортного контролю досліджували: Анохін І.Є., Бегма В.М., Виборнова Ю.О., Галака С.П., Грицай Є.О., Гришуткін О.М., Дмитренко О.М., О.С. Дика, Зенюк Л.О., Залюбовська І.О., Коломацька С.П., Лазаренко Ю.Г., Матвєєва В.Г., Мацько Н.В., Неботов П.Г., Рябов С.С., Шевчук С.П., Мельниченко Р.В., Залюбовська І.О., Сівер О.І., Складар Н.М. Соловйов В.М., Сохацький А.В., Селезньова О.М., Перепелиця М.І. Чечук Л.В., Хаврук В.О., Хом'яков Д.О. Ярусевиц Є.Ю. та інші. Значна кількість праць вітчизняних вчених присвячена проблемам національної безпеки, зокрема: В.М. Грубов, Д.О. Грицишен, І.О. Драган, Г.П. Ситник, М.Г. Орел, Т.В. Барановська, В.О. Антонов, Л.Т. Рябовол, О.С. Власюк, С.І. Крук, А.П. Дикий, В.Ф. Смолянюк, В.І. Ткаченко, Є.Б. Смірнов, О.О. Астахов, Т.Ю. Ткачук, М.М. Шевченко, Б.А. Кормич, Е.В. Кадебська, В.В. Лопоха, В.А. Ліпкан, О.С. Ліпкан, Т.І. Блистів, В.Т. Колесник, П.Я. Пригунов, К.В. Карпова, З.Д. Чуйко та інші. Питання міжнародної безпеки викладені в працях: Л.В. Сергієнко, Бисага Ю.М., Дешко Л.М., Нечипорук Г.Ю., Ківалова Т.С., Кінаш Н.Б., Наумік-Гладка К.Г., Перепелюкова О.В., Нікітін А.А., Житник О.М., Гриценко А.А. та інші.

Виклад основного матеріалу. «Експортний контроль над передачею продукції військового призначення та подвійного використання є складником забезпечення національної та міжнародної безпеки, зокрема і стратегічної стабільності, враховуючи питання нейтралізації терористичних загроз. Експортний контроль виконує дві функції: як елемент нетарифного зовнішньоекономічного регулювання і водночас як важливий інструмент зовнішньої політики, що різнобічно впливає на національні інтереси. Крім того, експортний контроль суттєво впливає на міжнародний трансферт високих технологій і, таким чином, на конкурентоспроможність багатьох компаній і країн» [7].

«Запобігання незаконному розповсюдженню технологій, науково-технічної інформації

і послуг, які можуть бути використані при створенні зброї масового ураження, засобів її транспортування, інших видів озброєнь і військової техніки, є важливою складовою системи заходів, які мають застосовуватися Україною внаслідок прийнятих міжнародних зобов'язань і політики забезпечення національних інтересів і безпеки. Експортний контроль створювався як інструмент запобігання розповсюдженню зброї масового ураження і засобів її постачання. В умовах, коли низка країн намагається отримати доступ до технологій розробки власної ядерної і ракетної зброї, експортний контроль продовжує залишатися одним з найважливіших інструментів підтримки міжнародної стабільності та обмеження розповсюдження цих видів зброї та складовою політики національної безпеки більшості розвинених країн» [6].

Дослідження державного експортного контролю в системі державного управління національною безпекою України є вкрай важливим, з наступних позицій:

– по-перше, від ефективності та результативності державного експортного контролю залежить довіра до держави з боку міжнародних партнерів, особливо в умовах воєнного часу та інтеграційних процесів України. «На державному рівні реалізуються зобов'язання, які на себе бере країна або внаслідок своєї участі в режимах експортного контролю, або внаслідок участі в міжнародних організаціях, якщо є відповідні законодавчо-зобов'язуючі постанови (наприклад, постанови Ради безпеки ООН), або внаслідок підписання міжнародних договорів/конвенцій (двосторонніх або багатосторонніх) про заборону/обмеження певних видів озброєнь. Причому кожна держава вільна у виборі шляхів побудови національної системи експортного контролю і, насамперед, виходить з особливостей правової системи, економіки, міжнародних інтересів, національних особливостей і т.д.» [1]. Довіра міжнародних партнерів сьогодні особливо прикута до України та органів державної влади усіх гілок. Це обумовлено сукупністю факторів, які можна згрупувати за двома напрямками: по-перше, російсько-українська війна та міжнародна підтримка України як в контексті фінансування озброєння та державних видатків, так і в контексті міжнародної технічної допомоги; по-друге, інтеграційні процеси щодо вступу до Європейського Союзу та НАТО ставлять перед системою державного управління

в цілому та державним експортним контролем зокрема сукупність вимог. Це підтверджують вітчизнянні вчені І.Л. Бородін, Р.Б. Шишка, О.О. Мельник зазначаючи наступне: «В умовах повномасштабного вторгнення російських військ взаємовідносини між західними демократичними країнами та Україною у сфері регулювання імпорту товарів військового призначення та подвійного призначення в Україні зазнали значної корекції. Україна продовжує дотримуватись усіх міжнародних зобов'язань у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення та експортного контролю завдяки ефективній діяльності національної системи експортного контролю, насамперед Державної служби експортного контролю. Одночасно Збройні Сили України потребують дуже багато зброї різної номенклатури, що об'єктивно призводить до лібералізації нормативно-правового регулювання імпорту зброї в Україну. Одночасно посилюються вимоги щодо експорту зброї, зокрема з метою недопущення втрати контролю над зброєю та військовими товарами, які поставляються в Україну західними союзниками. Адже саме від довіри до вітчизняної системи експорту-імпорту зброї залежить доля наступних поставок. Вона має бути ефективна, надійна і прозора для союзників України» [2];

– по-друге, державний експортний контроль є інструментом забезпечення технологічного потенціалу системи безпеки та оборони держави. «В умовах глобалізації та збільшення обсягів трансферу технологій виникає нагальна потреба для запобігання загрозам несанкціонованого витоку вразливих технологій, насамперед до терористичних та інших злочинних угруповань, які можуть використати їх у протиправних цілях. Світова спільнота визнає нагальну необхідність уведення експортного контролю над передачами певних видів сировини, матеріалів, обладнання, технологій та послуг. Запобігання розповсюдженню ядерного, хімічної, бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї, засобів її доставки, а також звичайних видів зброї на цьому фоні стає одним з найбільш важливих факторів підтримання міжнародної стабільності, як результат – пріоритетним елементом політики національної безпеки розвинених країн, у тому числі й України» [4]. «Потреба державної підтримки й управління трансфером технологій, у першу чергу технології подвійного призначення, особливо важлива в умовах сучасної України. Створена за попередні роки науково-

технічна і технологічна база, потрапивши в умови трансформаційного періоду, використовується вкрай неефективно. Багато науково-дослідних організацій, які працюють за державним оборонним замовленням, маючи найвищий науково-технічний потенціал і створюючи об'єкти інтелектуальної власності світового рівня, не в змозі довести їх до рівня повноцінної технології, через що вимушені виводити на ринок практично «напівфабрикат». Відповідно й вартість товару є нижчою від об'єктивної вартості таких об'єктів. Неповна оцінка новітніх технологій і нововведення при експорті не приносить ефективно економічної вигоди державі, особливо це стосується ноу-хау, передача яких здебільшого здійснюється за цінами значно нижчими від світових, а часто й узагалі безкоштовно» [4].

Відтак державний експортний контроль є інструментом забезпечення протидії поширенню зброї та її використання проти мирного населення для терористичних цілей, а також інструментом ядерного роззброєння.

– по-третє, державний експортний контроль формує інформаційне підґрунтя для прийняття державно-управлінських рішень щодо забезпечення національних інтересів держави. «Експортний контроль як інструмент економічної політики держави пов'язаний також із намаганням держав (національних урядів) захистити власні національні економічні інтереси. Експортний контроль як інструмент зовнішньоекономічної політики держави стосується лише порівняно невеликої групи товарів і послуг (товарів та послуг, які мають військове призначення або можуть бути використані у військових цілях), на які розповсюджуються міжнародні та національні обмеження. Експортний контроль представляє інтерес як явище, в якому реалізується функціональне призначення певного суспільного процесу, зокрема у сфері економічних відносин в частині виробництва та реалізації (споживання) певних товарів і послуг, причому наслідки цього процесу можуть бути оцінені у грошових (вартісних) показниках» [5]. Державний експортний контроль володіє сукупністю методів та інструментів, які дозволяють, з одного боку протидіювати безконтрольному руху зброї, а з іншого сформувати інформаційний ресурс про світовий ринок зброї та володіння зброєю і технологіями подвійного використання суб'єктами міжнародного права та терористичними організаціями.

– по-четверте, національна система державного експортного контролю є складовою вико-

нання міжнародних вимог та має відповідати міжнародним режимам експортного контролю. «Експортний контроль являє собою сукупність норм міжнародного права, договірних і політичних зобов'язань та заходів з контролю за міжнародними передачами та використанням товарів військового призначення, товарів подвійного використання та інших «чутливих», з точки зору безпеки, розповсюдження або тероризму товарів. Метою таких заходів є зниження ризику застосування військової сили, розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, а також зниження ризику використання «чутливих» товарів у терористичних цілях» [3]. Україна взяла на себе сукупність зобов'язань щодо дотримання норм міжнародних режимів експортного контролю. Функціонування яких є інструментом забезпечення міжнародної безпеки в цілому та безпеки окремих держав зокрема. На сьогодні Україна ратифікувала наступні міжнародні режими державного експортного контролю:

1. Вассенаарська домовленість. «Вассенаарська домовленість була створена з метою сприяння регіональній та міжнародній безпеці та стабільності шляхом сприяння прозорості та більшої відповідальності у передачі звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання, запобігаючи таким чином деградації накопиченням. Метою також є запобігання придбанню цих товарів терористами. Держави-учасниці прагнуть через свою національну політику забезпечити, щоб передачі цих товарів не сприяли розвитку або вдосконаленню військового потенціалу, що підриває ці цілі, і не перенаправлялися на підтримку такого потенціалу» [11]. Даний режим експортного контролю підтримали наступні країни: Аргентина, Австралія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Канада, Хорватія, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Індія, Ірландія, Італія, Японія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Португалія, Республіка Корея, Румунія, Російська Федерація, Словаччина, Словенія, Південна Африка, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Україна, Велика Британія та Сполучені Штати.

2 Режим контролю за ракетними технологіями. «Метою РКРТ є обмеження розповсюдження ракет, комплектних ракетних систем, безпілотних літальних апаратів та пов'язаних з ними технологій для тих систем, які здатні

нести корисне навантаження вагою 500 кілограмів на відстань щонайменше 300 кілометрів, а також систем, призначених для доставки зброї масового знищення (ЗМЗ). Контрольні заходи Режиму застосовуються до певних комплексних ракетних систем (включаючи балістичні ракети, космічні ракети-носії (КРС) та зондируючі ракети) та безпілотних літальних апаратів (БПЛА) (включаючи крилаті ракети, дрони, БПЛА та дистанційно керовані апарати (ДПЛА)). Партнери також визнають важливість контролю за передачею технологій, пов'язаних з ракетами, без порушення законної торгівлі та визнають необхідність зміцнення цілей Режиму шляхом співпраці з країнами поза Режимом» [8]. Учасниками даного режиму експортного контролю на даний момент є: Аргентина, Австралія, Австрія, Бельгія, Болгарія, Бразилія, Канада, Чеська Республіка, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Індія, Ірландія, Італія, Японія, Люксембург, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Португалія, Республіка Корея, російська федерація, Південна Африка, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Україна, Великобританія, Сполучені Штати Америки;

3. Австралійська група. «Австралійська група є неформальним форумом держав, які шляхом узгодження правил експортного контролю прагнуть не допустити, щоб експортна торгівля сприяла розробці та розповсюдженню хімічної та біологічної зброї. Координація заходів щодо контролю національного експорту допомагає країнам-учасникам Австралійської групи в повному обсязі виконувати свої зобов'язання відповідно до Конвенції щодо заборони хімічної зброї та Конвенції щодо заборони біологічної та токсичної зброї. ... Найголовнішим завданням країн-учасниць Австралійської групи є використання системи ліцензування експортної діяльності для забезпечення жорсткішого контролю над експортом певного виду хімічних речовин, біологічних агентів, а також хімічних та біологічних технологій та обладнання подвійного призначення, які могли б бути використані для виробництва та розповсюдження хімічної та біологічної зброї. Поставлені Групою завдання у цій галузі досягаються з допомогою узгодженої між країнами-учасниками політики експортного ліцензування, реалізованої кожної їх. Діяльність Групи особливо важлива, оскільки розташовані у всьому світі хімічні та біотехнологічні підприємства є об'єктом інтересу з боку

розповсюджувачів ХПВ як джерела матеріалів для їх програм зі створення хімічної та біологічної зброї. ... Усі країни-учасниці реалізують певні заходи щодо обмеження експорту 89 найменувань речовин, які можуть стати вихідним матеріалом для виробництва хімічної зброї. Крім того, країнами-учасницями було запроваджено обов'язкове ліцензування експорту за такими напрямками: Хімічні виробничі засоби та обладнання подвійного призначення та пов'язані з ними технології; Збудники захворювань рослин; Збудники хвороб тварин; Біологічні агенти; Біологічне обладнання для подвійного призначення» [9]. Даний режим підтриманий такими країнами як: Австралія, Австрія, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Угорщина, Німеччина, Греція, Данія, Європейський Союз, Індія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Португалія, Кіпр, Республіка Корея, Республіка Словаччина, Туреччина, Чехія, Румунія, Словенія, Сполученні Штати Америки, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Швейцарія, Швеція, Естонія, Японія;

4. Група ядерних постачальників. «Група ядерних постачальників (ГЯП) – це група країн-постачальників ядерної зброї, яка прагне зробити свій внесок у нерозповсюдження ядерної зброї шляхом впровадження двох комплектів Керівних принципів щодо ядерного експорту та експорту, пов'язаного з ядерною зброєю. Керівні принципи ГЯП також містять так званий «Принцип нерозповсюдження», прийнятий у 1994 році, згідно з яким постачальник, незважаючи на інші положення Керівних принципів ГЯП, дозволяє передачу лише тоді, коли він переконаний, що передача не сприятиме розповсюдженню ядерної зброї. Принцип нерозповсюдження спрямований на охоплення рідкісних, але важливих випадків, коли дотримання ДНЯЗ або Договору про зону, вільну від ядерної зброї, саме по собі не може бути гарантією того, що держава послідовно поділятиме цілі Договору або що вона продовжуватиме дотримуватися своїх зобов'язань за Договором. Керівні принципи ГЯП узгоджуються з різними міжнародними юридично обов'язковими документами у сфері ядерного нерозповсюдження та доповнюють їх. До них належать Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), Договір про заборону ядерної зброї в Латинській Америці (Договір Тлателолко), Договір про без'ядерну зону в Південній частині Тихого океану

(Договір Раротонга), Договір про без'ядерну зону в Африці (Пеліндабський договір), Договір про без'ядерну зону в Південно-Східній Азії (Бангкокський договір) та Договір про без'ядерну зону в Центральній Азії (Семіпалатинський договір). Керівні принципи ГЯП впроваджуються кожним урядом-учасником (УУ) відповідно до його національного законодавства та практики. Рішення щодо заявок на експорт приймаються на національному рівні відповідно до національних вимог щодо ліцензування експорту» [10]. Країнами-учасницями даного міжнародного режиму є наступні: Аргентина (1994), Кіпр (2000), Ірландія (1984), Нова Зеландія (1994), Австралія (1978), Чеська Республіка (1978), Італія (1978), Норвегія (1989), Австрія (1991), Данія (1984), Японія (1974), Польща (1978), Білорусь (2000), Естонія (2004), Казахстан (2002), Португалія (1986), Бельгія (1978), Фінляндія (1980), Латвія (1997), Румунія (1990), Бразилія (1996), Франція (1974), Литва (2004), Республіка Корея (1995), Болгарія (1984), Німеччина (1974), Люксембург (1984), Росія (1974), Канада (1974), Греція (1984), Мальта (2004), Сербія (2013), Китай (2004), Угорщина (1985), Мексика (2012), Словаччина (1978), Хорватія (2005), Ісландія (2009), Нідерланди (1978), Словенія (2000), Південна Африка (1995), Іспанія (1988), Швеція (1978), Швейцарія (1978), Туреччина (2000), Україна (1996), Велика Британія (1974), США (1974).

Зазначене характеризує систему державного експортного контролю як особливу складову державного управління, що проявляється в різних сферах суспільного життя, а також від його ефективності та результативності залежить багато наслідків для безпеки держави. Місце державного експортного контролю в забезпеченні національної безпеки вбачаємо в наступному (рис. 1).

Державний експортний контроль займає вагомe місце в забезпеченні техніко-технологічного потенціалу безпеки та оборони. Державний експортний контроль визначає інформаційне забезпечення та дозволяє оцінити та зберегти відповідний рівень техніко-технологічного потенціалу системи безпеки та оборони держави через контрольні заходи щодо міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання.

Варто зазначити, що державний експортний контроль є результатом міжнародних відносин з одного боку та впливає на їх розвиток з іншого. Державний експортний контроль є результатом сукупності міжнародних домовленостей щодо

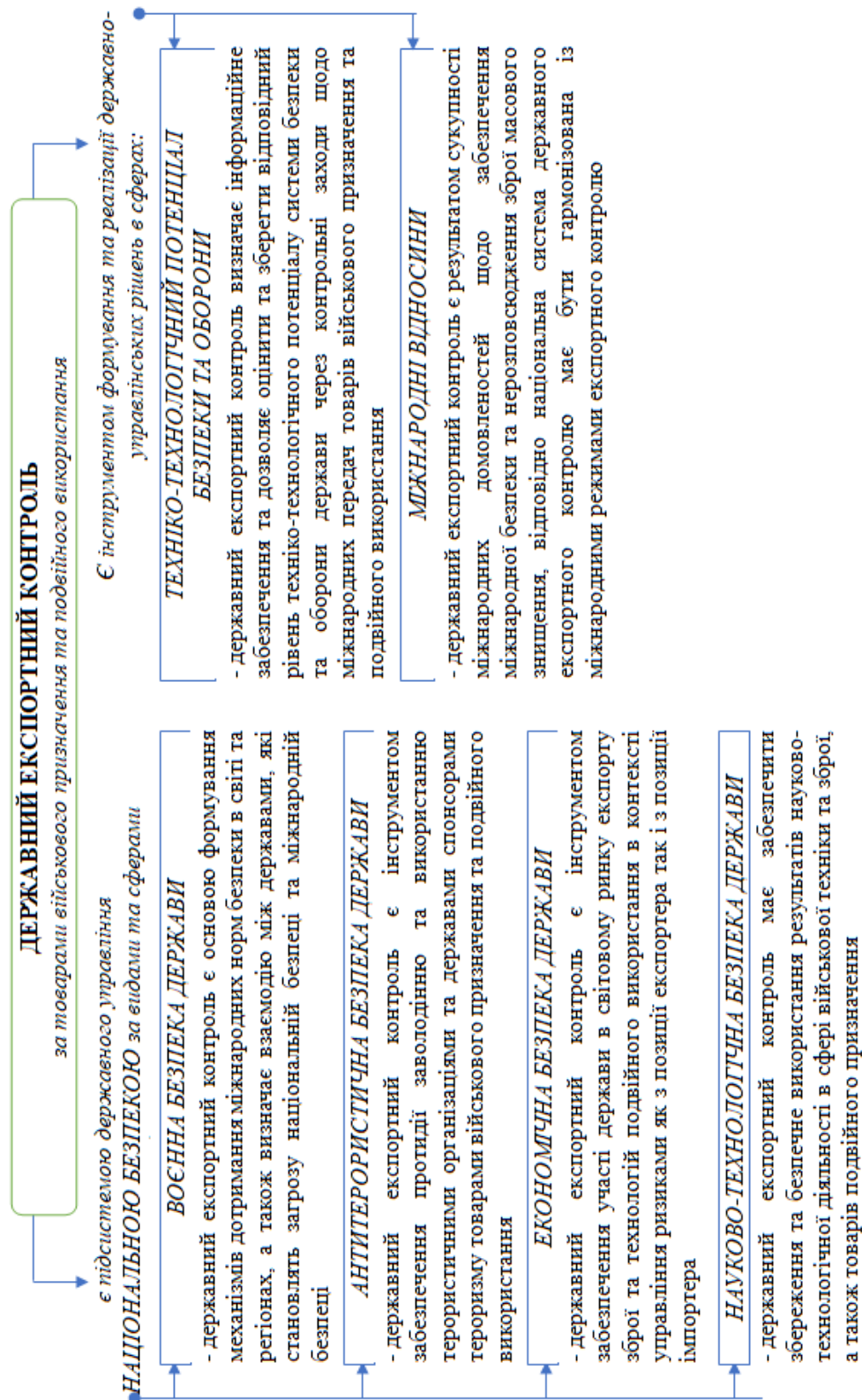

Рис. 1. Місце державного експортного контролю в державному управлінні національною безпекою

забезпечення міжнародної безпеки та нерозповсюдження зброї масового знищення, відповідно національна система державного експортного контролю має бути гармонізована із міжнародними режимами експортного контролю.

В частині воєнної безпеки державний експортний контроль є основою формування механізмів дотримання міжнародних норм безпеки в світі та регіонах, а також визначає взаємодію між державами, які становлять загрозу національній безпеці та міжнародній безпеці. Щодо забезпечення антитерористичної безпеки державний експортний контроль є інструментом запобігання заволодінню та використанню терористичними організаціями та державами спонсорами тероризму товарами військового призначення та подвійного використання. Економічна безпека забезпечується за рахунок того, що – державний експортний контроль є інструментом забезпечення участі держави в світовому ринку експорту зброї та технологій подвійного використання в контексті управління ризиками як з позиції експортера так і з позиції імпортера. Гарантування науково-технологічної безпеки держави відбувається шляхом того, що державний експортний контроль має забезпечити збереження та безпечне використання результатів науково-технологічної діяльності в сфері військової техніки та зброї, а також товарів подвійного призначення

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити місце і роль державного експортного контролю в забезпеченні національної безпеки держави. Обґрунтовано, що державний експортний контроль є результатом сукупності міжнародних домовленостей щодо забезпечення міжнародної безпеки через контроль над озброєнням та міжнародною передачею товарів військового призначення та подвійного використання. В той же час державний експортний контроль є основою забезпечення техніко-технологічного потенціалу безпеки та оборони. Адже, державний експортний контроль визначає інформаційне забезпечення та дозволяє оцінити та зберегти відповідний рівень техніко-технологічного потенціалу системи безпеки та оборони держави через контрольні заходи щодо міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання.

Список використаних джерел:

1. Анохін І. Є., Давидовський В. В. Особливості державного експортного контролю за між-

народними передачами ядерних матеріалів, обладнання і технологій в Україні. *Ядерна фізика та енергетика*. 2015. Т. 16, № 1. С. 98–105. URL: https://jnpae.kinr.kyiv.ua/16.1/Articles_PDF/jnpae-2015-16-0098-Anokhin.pdf

2. Бородін І. Л., Шишка Р. Б., Мельник О. О. Правові аспекти імпорту зброї, товарів військового та подвійного призначення в Україну в умовах повномасштабного російського вторгнення. *Правова позиція*. 2023. № 4 (41). С. 84–87. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/4/17.pdf>
3. Експортний контроль в системі міжнародної безпеки : навч. посіб. / Галака С. П., Гришуткін О. М., Кондратов С. І., Перепелиця Г. М., Сівер О. І. К. : КВІЦ, 2013. 368 с.
4. Неботов П. Г. Експортний контроль продукції подвійного використання: проблеми й механізми ефективного реалізації в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 17. Ч. 3. С. 33–36. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_17/3/9.pdf
5. Неботов П. Г. Експортний контроль як інструмент зовнішньоекономічної політики держави. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. Вип. 1(7). С. 29–34. URL: [https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2017_Issue_1\(7\)_29-34.pdf](https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2017_Issue_1(7)_29-34.pdf)
6. Скляр Н. М. Експортний контроль в Україні: правове забезпечення та порівняльна характеристика з аналогічними системами провідних країн світу. Українсько грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно правові дослідження». 2009. № 1. 108-115. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/f48e0a14-3bbc-47c6-9754-b3bbd6945a91/content>
7. Хаустов В. В. Експортний контроль у системі нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі продукцією військового призначення і подвійного використання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 17. Ч. 4. С. 24–27. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_17/4/7.pdf
8. Missile Technology Control Regime (MTCR). URL: <https://www.mtcr.info/en/partners/our-mission>
9. The Australia Group. URL: <https://www.dfat.gov.au/publications/minisite/theaustraliagroupnet/site/ru/index.html>
10. The Nuclear Suppliers Group (NSG). URL: <https://www.nuclearsuppliersgroup.org/index.php/en/about/about-the-nsg>
11. The Wassenaar Arrangement. URL: <https://www.wassenaar.org/>

Vakun O. V. The role of state export control over military and dual-use goods in the national security system

State export control is an important instrument for ensuring national and international security, regulating the transfer of armaments and dual-use goods. It prevents the uncontrolled proliferation of weapons and technologies, counters terrorist access, and reduces the risks of interstate conflicts. The export control system enhances international trust in Ukraine and protects its technological potential, which is a key factor in strengthening defense capabilities and strategic stability.

The study found that state export control performs the functions of foreign economic regulation and a foreign policy tool, preventing the spread of weapons of mass destruction and the leakage of sensitive technologies. In the context of war and Ukraine's integration into the EU and NATO, the export control system becomes particularly significant, ensuring international partners' trust and monitoring the import and export of armaments. Its effectiveness determines the level of protection of the state's technological potential and compliance with international security regimes. The author emphasizes that the efficiency of the export control system directly affects the state's military, anti-terrorist, economic, and scientific-technological security.

The research made it possible to outline the significance of state export control within the national security system. It is shown that it serves as a tool for implementing international agreements on arms control and the transfer of military and dual-use goods, as well as a crucial factor in maintaining the techno-technological potential of the defense sector. Export control ensures an adequate level of information support and monitoring of international transfers, contributing to strengthening the state's defense capability.

Key words: *state export control, national security, international security, military-purpose goods, dual-use goods, arms control, techno-technological potential, international obligations.*